

ΛΕ 1914

Χριστιανικά μνημεῖα Νικοπόλεως· ὑπὸ Ἀ. Φιλαδελφέως. 259

τοῦ τάφου, περὶ οὐ πρὸ δὲ λίγου ὡμιλησα, ἀνεῦρον καὶ πολλὰ διστὰ ἀνθρώπων παρὰ τὴν ἀψίδα πρὸς Α ἐν θέσει Δ τῆς εἰκ. 6 καὶ 7, Ἀκριβῶς δὲ πρὸ τῆς μεγάλης ἀψίδος σκάψαντες ἤπειραλύψαμεν μέγα κτίσμα, ἐν σχήματι κτιστῆς ἐπιμήκους τραπέζης μήκη. 5·53, ὑψ. 1·25, πλάτ. δὲ 1·06 (ἰδ. εἰκ. 6 καὶ 7 Γ), πρὸς δεξιὰ δὲ ταύτης ἀνευρέθησαν πληθὺς ψηφίδων καὶ τεμάχια ὅλων μωσαϊκῶν φέροντα σχήματα συνήθῃ διακοσμητικά, ἐξ οὗ ἀποδεικνύεται ὅτι ἐκεῖ οὐγὶ ὀλόκληρον ἀλλὰ βεβαίως τὸ πρὸς τὴν ἀψίδα τμῆμα τοῦ ἔδαφους τῆς Βασιλικῆς ἦν διὰ ψηφιδωτοῦ ἐπεστρωμένον.

'Ἐκ δὲ τοῦ σχήματος τῆς Ἱερᾶς Τραπέζης ἡ τοῦ Ἱεροῦ βῆματος, τοῦ πρὸ τῆς ἀψίδος, δέον νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἡ Βασιλικὴ αὔτη τῆς Νικοπόλεως ἦν ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων, εἰς τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους ἀναγομένη. Τοῦτο δὲ καὶ εὐέξηγητον εἶνε, διότι τοιαύτης θείας τιμῆς τυγχάνει σύγχρονα ἡ μεγαλόπολις αὔτη τῆς Ἡπείρου, νὰ φιλοξενήσῃ ὅπη. ἐντὸς τῶν τειχῶν αὐτῆς τὸν ιερὸν ἐκεῖνον κήρυκα τοῦ Θείου Λόγου, βεβαίως εὐθύς μετ' ὀλίγον θά ἀνήγειρε ναὸν εἰς τὸν ἀληθῆ Θεὸν καὶ δὴ ἐν τῷ σχήματι τῷ μόνῳ τότε ἐν χρήσει, διότι ὁ σταυρωτὸς καὶ θολωτὸς τύπος τοῦ Βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ μόλις περὶ τὸν Γ' αἰῶνα τελέως ἀνεπιγύθη καὶ ταῦτα οὐγὶ ἐν ταῖς δυτικαῖς, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἐν ταῖς ἀνατολικαῖς χώραις τῆς μεγάλης Ὁρθοδόξου Αὐτοκρατορίας. Κατὰ ταῦτα ἡ Βασιλικὴ τῶν «Ἀγίων Αποστόλων» ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὸν Δ' ἢ Ε' αἰῶνα καὶ τοῦτο διότι ἀφ' ἐνὸς τότε ἐπεκράτει καθ' ὅλην τὴν γραμμήν, ἐν τε τῇ Ἀνατολῇ καὶ ἐν τῇ Δύσει, τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς χριστιανικῆς οἰκουμῆς, ἀφ' ἐτέρου δὲ διότι ὀλόκληρον τὴν Νικόπολιν πολλάκις ἀνευρευνήσας οὐδαμοῦ παρετήρησα ἔτερον χριστιανικὸν ναὸν σχήματος Βασιλικῆς ἀνευ τρούλων ἢ ὄπωσδήποτε προσδιδόντα δόμοιν ἀρχαιότητα.

'Ως πρὸς τὰς τέσσαρας δὲ κόργχας ἡ νῦν φράσ (BBBB), αἴτινες ὑπάρχουσιν ἐκατέρωθεν ἐπὶ τῶν πλευρικῶν τοίχων, αὕτα πιθανὸν νὰ ἔφερον ἀγάλματα Ἀποστόλων ἢ ἀγίων προσώπων, ὡς εἴθιστο κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς χρόνους, διότι, ὡς γνωστόν, ἀπὸ τοῦ Ε' καὶ ἐφεξῆς αἰώνος ἐξέπεσεν ἐν μέρει τὴν ἀνδριαντοποιία. Πρὸς τοῦτο μαλιστα καὶ χυδαῖοι τινες τυμβωρύχοι ἀνώρυξαν βόληρον ἐν θέσει Κ πρὸ τῆς ΝΑ κόγκης ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ἀνευ-

ρέσεως γλυπτοῦ τινος, ὡς ἔχουσι πράξει τὸ κύτῳ ἐν ἄπασι τοῖς ἐν Νικοπόλει κτιρίοις, ὅπου ὑπάρχουσι τοιαῦτα ἐπὶ τῶν τοίχων ἡμικυκλικὰ κουφώματα ἢ «νύμφαι».

Μεταξὺ τῶν γηραιώτων τῆς σκαφῆς δὲν εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε δυστυχῶς ἀντικείμενα ἀξια λόγου. Μόνον γλυπτικά τινα κοσμήματα ἐλληνορρωμαϊκῆς τέχνης, νομίσματά τινα ἐφθαρμένα ρωμαϊκά καὶ τεμάχια μαρμαροκοίνιας φέροντα βαθὺ πομπηϊανὸν ἔρυνθρὸν χρῶμα. Ἐν τούτοις καὶ τὰ τρία ταῦτα εἰδὴ εὑρημάτων ἐνισχύουσι τὴν ἀρχαιότητα τοῦ κτιρίου.

'Αλλὰ καὶ ἡ δὴ οἰκοδομικὴ τοῦ κτιρίου ἀνάγεται εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς ιδρύσεως, διότι εἶνε ἐκτισμένον μὲ ἐπιμήκεις πλίνθους κατὰ μῆκος διατεθειμένας ἐσωθέν τε καὶ ἔξωθεν τοῦ τοίχου, τοῦ ἐσωτερικοῦ πληροῦμένου μὲ μικροὺς λίθους καὶ ἀζυμονόν ἀσθετεῖστον, ὡστε νάποτε λήγει σίνει σύμφυρμά τι συμπαγές καὶ σχεδὸν ἀδιάρρηκτον. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον εἶνε φωδομημένα τὰ πλεῖστα ἐν Νικοπόλει κτίρια τῆς καθαρῶς ρωμαϊκῆς περιόδου.

Πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς γνώμης ἡμῶν περὶ τῆς Βασιλικῆς ταύτης ἀναγέρω καὶ τὸ ἔξῆς σπουδαῖον τεκμήριον: «Οτι πρὸς τὸ ΒΑ αὐτοῦ εὑρηται ἐρεπιον σχεδὸν κυκλικόν, τελείως δὲ κατεστραμμένον, οὐ δὲ σώμας οἱ πέριξ τοιχοὶ διασπασθέντες καὶ πεπτωκότες παρουσιάζουσι τέσσαρας κόργχας ἢ ἀγριδας. Το κτίριον τοῦτο ἀπὸ πολλοῦ με εἶγεν ἐμβάλει εἰς μεγάλην ἀπορίαν, διότι μόνον ὡς λουτρὸν ἡδύνατο νὰ ἐκληροῦῃ, ἀλλὰ καὶ τούτου δὲν πληροῖ ἀπάσας τὰς συνθήκας.» Ηδη λοιπὸν νομίζω ὅτι ἀνεκάλυψα τὸν προορισμὸν αὐτοῦ βαπτίζων αὐτὸν — ἡ λέξις εἶνε ἐν πλήρεις κυριολεξίᾳ — «Βαπτιστήριον», διότι ὅντας τοιαῦτα κυκλικά, πολύγωνα, δικτάγωνα ἢ σταυροειδῆ κτίρια εὑρηντο τὸ πάλαι παρ' ἀπάσαις σχεδὸν τὰς μεγάλαις Βασιλικαῖς τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν οἷς ἐτελεῖτο ἡ διὰ καταδύσεως βαπτισις τῶν εἰς τὴν ἀληθῆ πίστιν προσεργομένων. (Πρ. σχήματα βαπτιστηρίων ἢ Φωτιστηρίων Λατερανοῦ, Ραβέννης, Φλωρεντίας, «ὅταγωνον» Γρηγορίου τοῦ ἐκ Νύσσης, Ἀγ. Κωνσταντίνης ἐν Ρώμῃ κλπ. κλπ.).

'Αλλὰ περὶ τούτου ἐν τῷ προσεχεῖ τεύχει, ὅπότε θέλω ἐκθέσει λεπτομερῶς τὰ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ